

RAFAL ZEHNER
ORCID 0000-0001-9183-9562

ISTOTA BYCIA CZŁOWIEKIEM DUCHOWYM W „ZAMKU WEWNĘTRZNYM”¹ (CASTILLO INTERIOR) ŚWIĘTEJ TERESY Z AVILA

1. TERESA Z AVILA I JEJ DZIEŁO

Teresa Sanchez de Cepeda y Ahumada znana powszechnie jako Teresa z Avila urodziła się 28 marca 1515 roku w Avila. W wieku dwudziestu lat, 2 listopada 1535 roku wstąpiła do Karmelu *Incarnacion* w Avila. Dwa lata później złożyła tam śluby. W roku 1562 zreformowała pierwszy klasztor: San José w Avila. Wraz z zainicjowaną przez siebie odnową Karmelu przybrała imię Teresy od Jezusa. Umarła 4 października 1582 w Alba de Tormes (w pobliżu SaZlamanki). W 1622 została ogłoszona Świętą. Wyjątkowe i ponadczasowe znaczenie Jej charyzmatu zostało

¹ Św. Teresa od Jezusa, *Zamek wewnętrzny*, tłum. Tomás Álvarez, Dariusz Wandziach, Flos Carmeli, Poznań 2010, s. 35: „Proponując tytuł *Zamek wewnętrzny*, nawiązujemy jednocześnie do pierwszego wydania tego dzieła w Polsce z 1633 r., noszącego tytuł: *Zamek wewnętrzny albo Gmachy Dusze Ludzkiej* (...) Przetłumaczenia z włoskiego na polskie W.X. Sebastiana Nuceryna (...) W Krakowie, w Drukarni Franciszka Cezarego, Roku Pańskiego 1633. Po wiekach to dzieło zostało opublikowane w nowym tłumaczeniu z języka hiszpańskiego dokonany przez ks. bp. Henryka Kossowskiego w 1903 r. i pod dotychczas używanym tytułem – *Twierdza wewnętrzna*”.

potwierdzone przez Kościół w 1970 roku, kiedy jako pierwsza kobieta w historii Kościoła katolickiego została ogłoszona Doktorem Kościoła².

Kościół w Teresie od Jezusa rozpoznał wyjątkową kobietę, genialną pisarkę i płodną nauczycielkę życia duchowego. Nieporównywalność jej osoby wyrażają słowa Papieża Pawła VI: „Jak jest wielka! Jak jest jedyna! Jak jest ludzka! Jak jest pociągająca ta postać!” Powiedział on, że nie tyle udziela Teresie od Jezusa tytułu Doktora Kościoła Świętego, ale że go jedynie uznaje³.

Wśród wszystkich dzieł Teresy z Avila (*Obras completas*⁴) największym zbiorem są jej 452 *Listy*, później pod względem swej objętości wyróżnia się *Księga życia* i *Księga fundacji*⁵. Najwybitniejszym dziełem jest *Zamek wewnętrzny*, ponieważ został ukończony przez Teresę już po osiągnięciu pełnej duchowej dojrzałości. To dzieło, to nie tylko wykładnia duchowej drogi Teresy od Jezusa, ale jednocześnie kodyfikacja możliwego przebiegu życia chrześcijańskiego ku pełni i świętości, pod wpływem działania Ducha Świętego⁶.

Chociaż *Zamek wewnętrzny*⁷ (*Castillo Interior*) lub inaczej *Mieszkania* (*Las Moradas*) to główne dzieło Teresy od Jezusa, nie poleca się,

² Por. Teresa von Jesus, *Weg der Vollkommenheit*, wyd. Karmel St. Josef, Hauenstein, Lautendorf am Rhein 1992, s. 5.

³ Por. Paulo VI, Proclamazione di Santa Teresa d'Avila Dottore della Chiesa, 27. settembre 1970, https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1970/documents/hf_p-vi_hom_19700927.html (dostęp 9.12.21).

⁴ Santa Teresa de Jesús, *Obras Completas*, Alberto Barrientos, 5. Edición, Editorial de Espiritualidad, Madrid 2000. (*Libro de Vida, Libro de fundaciones, Camino de perfección, Autógrafo de Valladolid, CASTILLO INTERIOR O LAS MORADAS, Cuentas de conciencia, Meditaciones sobre los cantares, Exclamaciones del alma a dios, La constitutiones, Visita de descalzas, Poesías, Vejamen, Epistolario*)

⁵ Por. Enrique Llamas w: Santa Teresa de Jesús, *Obras Completas*.

⁶ Por. Benedikt XVI., Generalaudienz vom 2. Februar: Hl. Teresa von Jesus, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/de/audiences/2011/documents/hf_ben-xvi_aud_20110202.html (dostęp 9.12.2021).

⁷ Św. Teresa od Jezusa, Doktor Kościoła, *Zamek wewnętrzny*, s. 33: „W obecnym tłumaczeniu proponujemy inny tytuł niż dotychczas używany: zamiast *Twierdzy wewnętrznej* proponujemy *Zamek wewnętrzny*. Ma to swoje uzasadnienie. Zadaniem tytułu jest uchwycenie dwóch aspektów symbolu użytego przez Teresę. *Zamek*

by od niego zaczynać duchową lekturę, nawet komuś takiemu, kto z wielkim zaangażowaniem na poważnie szuka prawdy o rzeczach religijnych, a nie tylko legitymizowania religijnych doświadczeń – twierdziła Edyta Stein⁸. Adresat tego dzieła może nie zrozumieć zawartych w nim wzniosłych duchowych rozważań⁹.

W *Mieszkaniach* Matka odnowionego Karmelu podejmuje porównanie struktury zamku z siedmioma komnatami jako obrazu wnętrza człowieka. Autorka wprowadza jednocześnie symbol jedwabnika, który jako motyl na nowo się rodzi i w ten właśnie sposób chce ona wyrazić przejście od tego, co naturalne do tego, co wykracza ponad naturę. Natchniona Pismem Świętym, w szczególnie sposób *Pieśnią nad Pieśniami*, Teresa dotarła w końcu do symbolu dwóch „nowożeńców”, przez który chciała opisać w siódmym *Mieszkaniu* najwznioślejszy moment życia chrześcijańskiego w czterech aspektach: trynitarnym, chrystologicznym, antropologicznym i eklezjalnym¹⁰. Karmelitanka ukazuje duszę ludzką, która powołana jest do tego, by być mieszkaniem Boga i przez to stać się rajem, w którym On się rozkoszuje¹¹. Dusza staje się drugim niebem¹². Niebo w *Mieszkaniach* nie ma więc odniesienia tylko do

(castillo) rozumiany jako warownia obronna (aspekt obronny) oraz zamek jako wspaniały pałac królewski (aspekt mieszkalny). W zależności od kontekstu Teresa z dużą swobodą przechodzi od jednego znaczenia do drugiego i nie razi jej pozorny brak logicznej spójności, np. opisywany zamek posiada wspaniałe mury, a z drugiej strony jest wykonany z diamentu, przezroczystego kryształu, co znacznie obniża jego walory obronne – nic się nie ukryje przed oczyma najeźdźców”.

⁸ Por. Edith Stein, Gesamtausgabe, Selbstbildnis in Briefen III, Briefe an Roman Ingarden, Herder, Freiburg-Basel-Wien 2001, 2005, s. 193-194.

⁹ *Mieszkania* były początkowo powodem powątpiewań i doprowadziły do powołania w 1580 roku, w Segowii, specjalnej komisji wokół tego dzieła. Nie kwestionowano wtedy autentyczności doktryny Teresy, jednak z powodu takiej wzniosłej i trudnej do zrozumienia dla wielu, polecono wtedy usunąć z *Twierdzy* niektóre treści. Por. José Vicente Rodríguez, w: *Las Moradas, Presentación*, s. 802.

¹⁰ Por. Benedikt XVI, Generalaudienz vom 2. Februar: Hl. Teresa von Jesus,...

¹¹ Por. *Las Moradas*, s. 809.

¹² Por. *Las Moradas*, s. 944. Przed skonsumowaniem duchowego małżeństwa umieszcza Bóg duszę ludzką w najpiękniejszym mieszkaniu, bo tak samo jak ma

rzeczywistości, do której człowiek może zostać przeniesiony dopiero po śmierci fizycznej, ale dotyczy stanu ducha już tu na ziemi.

To przekonanie Teresy opisują w podobny sposób również inni Świeci. Dla Klary z Asyżu dusza, przez łaskę Bożą, jest najbardziej godną ze wszystkich stworzeń, jest nawet większa niż niebo. Niebo oraz stworzenia nie są w stanie pomieścić swego Stwórcy, a jedna tylko wierna dusza, wyłącznie dzięki miłości (*carità*), której brakuje bezbożnym, może stać się mieszkaniem i siedzibą Boga¹³. Święty Cezary z Arles uświadamiał chrześcijan nie tylko o tym o tym, że Bóg zechciał uczynić w nich dla siebie mieszkanie. Mówił, jak Bóg pragnie wejść do ludzkiej duszy i przebywać w niej, jako swojej prawdziwej i żywej świątyni, ale również, że po doznanej łasce nowo ochrzczony zaprzestaje być mieszkaniem szatana¹⁴.

Nauczanie Teresy zawarte w *Mieszkaniach* nie jest więc tylko owocem namysłu pewnej karmelitanki z Hiszpani, ale widoczna jest w nim żywa wiara Kościoła w zbawcze dzieło Chrystusa, w to, że człowiek odkupiony może uzyskać możliwość powrotu do utraconego przez grzech pierwotny właściwego sobie wymiaru przebywania w obecności Boga i obcowania z Nim w zażyłej miłości, w której został stworzony¹⁵. Streszczeniem rozumienia przez Teresę *Mieszkań* mogą być słowa Jezusa: „Jeśli Mnie kto miłuje, będzie zachowywał moją naukę, a Ojciec mój umiłuje go i przyjdziemy do niego, i będziemy u niego przebywać” (J 14,23). W świetle tych słów Ewangelii odkrywa się również sens drugiego tytułu *Mieszkań: Zamek wewnętrzny*. Ta idea ożywiająca autorkę nie należy do świata baśni i bajek. Zamek przedstawiał w tamtej epoce konkretną rzeczywistość. Dlatego też Święta widzi w tym

je w niebie, tak i w duszy potrzeba, by miał swój pokój, gdzie tylko Jego Majestat przebywa.

¹³ Por. San Francesco e Santa Chiara di Assisi, Tutti gli Scritti, Terza Lettera di Santa Chiara alla stessa S. Agnese di Praga, Edizione Porziuncola, Assisi 2011, s. 204.

¹⁴ Por. Kazanie św. Cezarego z Arles, biskupa, Kazanie 229,1-3 w: liturgia godzin tom IV, s.1332.

¹⁵ Por. Jan Paweł II, *Fidei Depositum*, 11.10.1992, w: Katechizm Kościoła Katolickiego, Wyd. Pallottinum, Poznań 1994, s. 11.

porównaniu środków, aby przedstawić realistycznie w konkretny sposób to, co zachodzi we wnętrzu człowieka. Duchowa sfera człowieka nie należy bowiem do czegoś irrealnego, jak świat snów, czego nie można oddać słowami¹⁶.

Bóg w *Zamku wewnętrznym* jest przez Karmelitankę porównany do króla tak potężnego, tak mądrego, tak przezystego, który zamieszkuje ten pałac cały z diamentu albo bardzo jasnego kryształu, jakim jest dusza ludzka¹⁷. Między Stwórcą a duszą zachodzi dużo tajemniczych rzeczy. Bóg sam ukazuje, że w komnatach zamku możliwe jest na ziemskim wygnaniu komunikowanie się takiemu „robactwu, pełnemu złego zapachu”, jakim jest człowiek a on ze swej strony dzięki łasce Bożej może kochać taką wielką dobroć i bezkresne miłosierdzie¹⁸. Doświadczenie takiej obecności Boga, jedyne, intymnego, transcendentnego, pogłębia się coraz bardziej i staje w *Zamku wewnętrznym* mistycznym poznaniem Trójcy Przenajświętszej¹⁹.

Święta, choć dla tak wielkiej piękności i godności duszy ludzkiej, stworzonej na obraz i podobieństwo Boga znajduje to trafne porównania do zamku, sama jednak twierdzi, że z jednej strony nie jest to wcale tak łatwe, że ludzkie zdolności poznawcze, zaledwie tu tylko docierają, a tym bardziej nie są w stanie zgłębić samego Stworzyciela. Ubolewa ona jednak bardziej nad faktem, że człowiek ze swojej winy nie rozumie tego wymiaru wielkości samego siebie i przez to nie wie kim on sam jest, pozostaje ignorantem. To tak, jakby nie wiedział o tym kim jest jego własny ojciec i matka i skąd oni właściwie pochodzą²⁰.

¹⁶ Por. Veronika Elisabeth Schmitt, *Terasas Innere Burg als Weg der Begegnung mit Christus*, w: *Christliche Innerlichkeit*, Teresa de Jesús, Weisheit der Liebe, Festschrift im Rahmen der Zweimonatsschrift für Gebet und gelebtes Christentum im deutschen Sprachraum, wyd. Unbeschuhten Karmeliten anlässlich des 400. Todestag derr Heiligen Teresa von Avila, 2 bis 4. Heft, März/August 1982, 17. Jahrgang, Jänner bis Dezember 1982, s. 47.

¹⁷ Por. *Las Moradas*, s. 809.

¹⁸ Por. *Las Moradas*, s. 811.

¹⁹ Por. Emmanuel Renault, *Teresa d'Avila e l'esperienza mistica*, Figlie di s. Paolo, Milano 1990, s. 127.

²⁰ Por. *Las Moradas*, s. 809.

2. ISTOTA ŻYCIA DUCHOWEGO WEDŁUG TERESY (MIESZKANIE SIÓDME)

Cały dorobek duchowości „terezjańskiej” jest bardzo bogaty. Mistyczka po pierwsze wskazuje na cnoty ewangeliczne jako podstawę życia chrześcijańskiego i w ogóle ludzkiego. Po drugie wskazuje na głębie pokrywającą się z wielkimi postaciami i na szczere słuchanie słowa Bożego. Następnie wyodrębnia „centralność” człowieczeństwa Chrystusa, z którego wypływa kolejny aspekt – doskonałość jako wysiłek i punkt docelowy całego życia chrześcijańskiego lub inaczej „Pełnia Chrystusa”, którą chrześcijanin przeżywa na nowo. Dla Teresy jest nią bycie mieszkaniem dla Trójcy Świętej i zjednoczenie z Chrystusem przez misterium Jego wcielenia²¹. Tajemnica Trójcy Świętej jest źródłem i szczytem duchowego itinerarium Teresy od Jezusa. Te odkrycie przez własne doświadczenie (via experientia) sprawiło radykalną przemianę całego jej życia²².

Mimo że dusza w *Zamku wewnętrznym* ogląda Boga w Trójcy Jedy-nego dopiero w siódmym *Mieszkaniu*, Trójca Święta jest tłem całego tego dzieła, rozpoczętego nieprzypadkowo też w dniu Najświętszej Trójcy Świętej, w roku 1577 w Toledo w klasztorze Świętego Józefa²³. W ostatniej zatem komnacie, przedstawia się duszy ta prawda o Bogu, który jest relacją osób. Dzieje się to tak, jakby Bóg zdjął człowiekowi zasłonę z oczu i przez to uzdolnił go do nowego spojrzenia. Dusza patrzy, mimo że nie jest to patrzenie oczami ciała, ani żadna wizja wyobraźni. Chodzi tu o widzenie umysłowe, coś o wiele subtelniejszego niż wcześniej już opisane przez Teresę wizje²⁴. Na tym poziomie komunikują się z duszą Trzy Osoby Boskie, rozmawiają z nią i dają jej do zrozumienia słowa

²¹ Por. Benedikt XVI, Generalaudienz vom 2. Februar 2011...

²² Por. Ciro Garcia, Trinidad Sacrantissima, w: Diccionario de Santa Teresa, s. 635-636.

²³ Por. *Las Moradas*, s. 807.

²⁴ Por. Veronika Elisabeth Schmitt, *Terasas Innere Burg*, s. 59.

Pana z Ewangelii: że On przybędzie z Ojcem i Duchem Świętym, by przebywać z duszą, która zachowuje Jego przykazania²⁵.

Doświadczenie obecności Trójcy Świętej w duszy ma według Teresy zawsze odniesienie do historii danego człowieka a autentyczność tego fenomenu można rozpoznać przez następujące oznaki:²⁶

- osoba ta każdy dzień żyje w bojaźni Bożej, wydaje się jej bowiem że Trójca nie oddaliła się od niej
- osoba ta czuje w sobie, że Trójca Święta przebywa w samym „centrum jej duszy” (muy muy interior)²⁷; nie wie ona jak się to dzieje ani nie umie tego wyrazić słowami; mimo to odczuwa ona w sobie to boskie towarzystwo
- osoba ta nie popada w omdlenie tak, aby nie zważała na inne rzeczy
- osoba ta zajmuje się teraz więcej niż wcześniej tym, co oznacza służba Bogu i cieszy się cudownym Boskim towarzystwem
- osoba ta wie, że jeśli dusza nie oddzieli się od Boga, to On też nigdy się od niej nie odłączy; właśnie przez to pokazuje się Jego obecność
- osoba ta jak nigdy dotąd wszystko co robi, czyni to z wielką ostrożnością, w niczym nie chce zaszkodzić upodobaniu u Boga.

Teresa od Jezusa podaje też efekty, które pozostawia w duszy ta forma modlitwy zjednoczenia z trynitarnym Bogiem²⁸:

- *zapomnienie siebie* – dusza żyje tak, jakby nie pamiętała i nie wiedziała, że dla niej miałyby być niebo, życie czy sława. Cała jest zatroskana o chwałę Bożą
- *wielkie pragnienie cierpienia* – dusza ta ma tak ekstremalne pragnienie woli Boga, iż wszystko, co czyni Bóg uważa za dobro

²⁵ Por. *Las Moradas*, s. 945-946.

²⁶ Por. José Vicente Rodríguez, *Las Moradas*, w: *Introducción a la lectura de Santa Teresa*, Alberto Barrientos, Madrid 1978, s. 359.

²⁷ Por. Tomas Alvarez, Alma, w: *Diccionario de Santa Teresa*, „centrum duszy” („centro del alma”) To centrum jest dla Teresy „istota duszy” („esencial de alma”) (7M,1,10) i odnosi się zawsze do ostatniego mieszkania Zamku, do powołania duszy do wejść do swego „Centrum” by urzeczywistnić mistyczne zjednoczenie z Bogiem, s. 38.

²⁸ Por. *Las Moradas*, s. 953-955.

- *wielka radość wewnętrzna* – dusza ta, gdy jest prześladowana nie odczuwa żadnej wrogości do osób wyrządzających lub życzących jej zło
- *brak strachu przed śmiercią* – dusza ta ma tak wielkie pragnienie służenia Panu, aby On przez nią był uwielbiony i aby inne dusze mogły ponieść z tego korzyść, że nie tylko nie życzy sobie śmierci, ale pragnie życia bardzo wielu lat cierpiąc wielkie trudy (*trabajos*) jeśli tylko przez nie, nawet jeśli miałyby to być rzecz małej wagi, mógłby zostać Pan uwielbiony
- *brak pragnień podarunków czy słodyczy (gustos) duchowych* – Teresa zdając relacje po czterdziestu latach przyjęcia habitu, opisuje, że dwadzieścia dwa lata przeżyła wielkie wciąż cierpiąc oschłości i że nigdy jej w myśli nie powstało pragnąc czego więcej, bo poczytywała sama siebie jako niewarta tego, by ogóle o Bogu pomyśleć²⁹.
- *wielkie unicestwienie się (desacimiento)* – dusze takie we wszystkim pragną być unicestwione oraz chcą zawsze i tylko tym się zajmować, co może być korzystne dla jakiejś innej duszy.

Ponieważ nie są to efekty przesadnie wyimaginowane przez Wielką Teresę, by zweryfikować zawartą w nich istotę bycia osobą duchową, dobrze będzie skonfrontować je z życiem konkretnej osoby, dla której one stały się rzeczywistością. Wówczas można dostrzec wówczas jak duch Boży z taką samą wspaniałomyślnością, z którą prowadził Teresę z Avila, taką samą drogą prowadzi innych w swoim Kościele, czyniąc z nich świętych świadków którzy nigdy nie ulegają „przedawnieniu”³⁰. Takim świadectwem jest bez wątpienia Teresa od Dzieciatka Jezus, która twierdziła: „Dzień Karmelitanki jest dniem straconym, jeśli przeminie bez cierpienia”³¹.

²⁹ Por. Święta Teresa od Jezusa, *Sprawozdania Duchowe*, 4, *Dzieła*, t. III, Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, Kraków 1995, s. 25.

³⁰ Por. Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona 2 czerwca 1980 r. podczas Mszy św. na placu przed bazyliką św. Teresy w Lisieux*, (*Insegnamenti di Giovanni Paulo II*, III, 1, 1980, ss. 1658-1664), w: Święta Teresa od dzieciatka Jezus, *Dzieje Duszy*, wyd. OO. Karmelitów Bosych, Kraków 1996, s. 5.

³¹ Święta Teresa od dzieciatka Jezus, tamże, s. 329.

Chociaż umarła ona bardzo młodo, to w oczach Kościoła właśnie ona uchodziła za dojrzały owoc reformy Karmelu i duchowości swojej mistrzyni³². W relacjach duchowych Małej Teresy, łatwo dostrzec zrozumienie istoty bycia osobą duchową zawartą w *Zamku wewnętrznym*: „gdy nic nie czuje, gdy jestem niezdolna do modlitwy, do praktykowania cnót, wówczas jest to właśnie chwila stosowna, aby szukać drobnych okazji, tych nic, a to właśnie cieszy Jezusa bardziej niż władztwo świata, a nawet bardziej niż męczeństwo ofiarne zniesione”³³.

Teresa Wielka po dokładnym opisaniu w siódmym *Mieszkaniu* obecności Trójcy Przenajświętszej w duszy oraz skutków, jakie ta Boża obecność wywiera w życiu człowieka, pyta nawet wprost o tę istotę, o to, co znaczy być osobą prawdziwie duchową. Jej odpowiedź brzmi: „być nią naprawdę”. Dla autorki *Palacu wewnętrznego* znaczy to uczynić się niewolnikiem Boga, być naznaczonym znamieniem krzyża, dać Bogu swoją wolę tak, aby On mógł nas sprzedać jako niewolników dla całego świata – jakim On też sam był³⁴. Jak może dojść do skutku to zupełne zapomnienie o sobie samym? Przez miłość! Miłość, która jest samym Bogiem, staje się jedno z duszą i sprawia w niej to całkowite oddanie się siebie. Dopiero zakotwiczenie swojego „ja” w Bogu prowadzi do odnalezienia siebie samego, wolnego od tego wszystkiego, co przeszkadza w urzeczywistnieniu się oddania samego siebie³⁵.

Karmelitanka z Avila, aby dotrzeć do tej prawdy, przebyła długą, własną „drogę doskonałości” wnikałą coraz bardziej w głąb *Zamku wewnętrznego*. W swoim doświadczeniu nauczyła się, że miłość (*carità*) im bardziej jednoczy kogoś z Bogiem, tym bardziej popycha go też do

³² Por. Francesco, Esortazione Apostolica, C'ÈST LA CONFIANCE del Santo Padre Francesco sulla fiducia nell'amore misericordioso di Dio in occasione del 150° anniversario della nascita di santa Teresa di Gesù Bambino e del Volto Santo, nr 4. www.vatican.va (dostęp 16.10.2023.)

³³ Święta Teresa od Dzieciatka Jezus, tamże, s. 358.

³⁴ Por. *Las Moradas*, s. 961.

³⁵ Por. Maximilano Herraiz García, Introducción a las Moradas de Santa Teresa, Desierto del las Palmas 1981, s. 133-134.

współczucia Kościołowi i oddania się jemu³⁶. Święta zachęca więc do drogi ku prawdziwej duchowości, nie tylko wyrażającej się w słowach czy przyłgnięciu do abstrakcyjnych prawd religijnych, bo jak widać, istnieje taka pokusa zadowolenia boskiego Majestatu. Kluczowe jest dla Teresy ukierunkowanie życia ku boskiej miłości objawionej w Jezusie Chrystusie. Wzywa swe siostry, by skierowały oczy na Ukrzyżowanego i wówczas wszystko stanie się dla nich „za mało”. Skonfrontowanie się z Chrystusem cierpiącym, który dowiódł swej miłości ku człowiekowi w wielkich dziełach i okrutnym bólu³⁷ to najjaśniejsze kryterium bycia prawdziwie osobą duchową. Ostatecznie to sam Chrystusa czyni człowiek naprawdę duchowym, ponieważ pozwala uczestniczyć mu w swojej Boskiej naturze, którą jest ta bezgraniczna miłość. Istotą życia duchowego dla Teresy można ująć słowami poezji spowiednika Teresy, Świętego Jana od Krzyża, którego nazywała „Ojcem swej duszy”³⁸, jest to bycie „Ukochaną w Ukochanego przemienioną” (*Amada en el amado transformada*)³⁹.

By podkreślić jeszcze mocniej ten aspekt, że wszelkie dobro płynie z pełnej miłości relacji do Chrystusa a z tej rodzi się konkretne, aktywne życie moralne, Teresa mówi w *Mieszkaniach* o Marii i Marcie, siostrach Łazarza. „Lepsza cząstka” którą obrała Maria, nie oznacza dla Teresy wcale bezczynnego siedzenia u stóp Jezusa. Maria bowiem według Świętej już wcześniej wykonała prace Marty. Kiedy zatem obrała lepszą cząstkę, pyta Święta Teresa? Wtedy, kiedy obmyła Panu nogi i oczyściła je swoimi włosami (Łk7,37-38). Teresa wskazuje, że ten czyn był

³⁶ Por. Giovanni Paulo II, Lettera a Padre Filippo Sainz de Baranda per l'Anno Teresiano (14 ottobre 1981), https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/letters/1981/documents/hf_jp_ii_let_19811014_sainz.html (dostęp 3.12.2021).

³⁷ Por. *Las Moradas*, s. 961.

³⁸ Por. Edith Stein, *Gesamtausgabe, Kreuzwissenschaft*, Studie über Johannes vom Kreuz, Herder- Gesamtausgabe 18, Freiburg 2003, s.146, „Zamek duszy jak również pisma św. Ojca Jana zostały zredagowane po tym jak oboje długie lata w Avila w poufnej wymianie swych myśli, spędzili ze sobą razem. Święta Matka wskazuje jej młodego współpracownika i nazywa go «Ojcem swej duszy»”.

³⁹ San Juan de la Cruz, *Vida y Obras*, Biblioteca de Autores Cristianos, EDICA, Madrid 1974, s. 642.

wielkim umartwieniem dla takiej kobiety, jaką była Maria. Musiała ona bowiem iść przez ulice, wejść do domu, gdzie nigdy przedtem nie była, cierpieć tam z powodu szemrania faryzeuszów i jeszcze wiele innych rzeczy, które musiała znieść. Święta z Avila upewnia swe siostry, że Maria obrała lepszą część przez żmudne prace i umartwianie się. Stać pod krzyżem i oglądać Jego majestat tak odrażający było wysiłkiem nie do wytrzymania. Strasznym udręczeniem było dla niej widzieć siebie pozbawioną Jego obecności. Wynika z tego, że nie zawsze mogła cieszyć się darem przebywania u stóp Pana w kontemplacji⁴⁰.

Pouczenie płynące z *Zamku wewnętrznego* ma na celu uświadomienie czytelnika, że modlitwa i duchowe zaślubiny nie służą jakiegś prywatnej korzyści wewnętrznej duszy w oderwaniu od otaczającego ją świata, ale są udzielane jedynie po to, by rozdziły się z tego związku dzieła i jeszcze raz dzieła, jak to potwierdza Teresa⁴¹. Święta podkreśla to bardzo mocno, świadoma jest bowiem tego, że w relacji z Bogiem, w głębinach duszy, tak wielu zostaje wprowadzonych w błąd. Wszystkie przykłady jakie podaje Teresa są po to, by jasne stało się, że to zjednoczenie z Bogiem nie jest rodzajem ponadziemskiej pożądlivosti czy bezwolnego omdlenia w jakiegoś rodzaju nirwanę⁴². Pokój nie powinien tu być rozumiany, tak jakby dusza pewna była już własnego zbawienia i nie mogła już odtąd więcej upaść. Przeciwnie, nie jest ona tu pewna siebie, kroczy ona z jeszcze większą boską bojaźnią niż wcześniej i wystrzega się każdego, nawet najmniejszego obrażenia Boga⁴³.

Punktem odniesienia w określeniu tak wielu kryteriów na płaszczyźnie duchowych fenomenów oraz miarą dla wszystkich osobistych doświadczeń jest dla Teresy od Jezusa wiara Kościoła. Na tym podłożu doskonalili ona umiejętność rozeznawania lub inaczej dar rozróżniania. Te zdolności można dostrzec we wszystkich jej dziełach. Jasność rozumienia

⁴⁰ Por. *Las Moradas*, s. 963-964.

⁴¹ Por. *Las Moradas*, s. 961.

⁴² Por. Nora von Wydenbruck, *Die Weisheit der Grossen Theresia*, Olten (Schweiz) 1951, s. 118-119.

⁴³ Por. Edith Stein, *Die Seelenburg*, *Die Seelenburg*, Darstellung der hl. Theresia von Jesus, w: Edith Steins Werke VI, „Welt und Person”, L. Gelber, Romaeus Leuven, Freiburg 1962, s. 60.

swych własnych duchowych doświadczeń i gotowość przedstawienia ich w formie werbalnej, pouczenia, którego doświadczyła u znamienitych teologów, jak również odpowiedzialność za powierzone jej siostry w nowo założonych klasztorach, czynią z niej jedną z najbardziej znaczących autorek na gruncie rozeznawania⁴⁴. Rozumie się zatem, że umiejętność rozeznawania fenomenów i efektów zachodzących we wnętrzu duszy jest dopiero gwarancją prawdziwości istoty życia duchowego. Święta pragnęła z tego względu, aby karmelitanki coraz bardziej poznawały tajemnice swojego wnętrza i zabiegały o wiedzę, w jaki sposób Bóg udziela się swoim stworzeniom, by dotrzeć do zrozumienia tych wielkich sekretów, które są w ich duszach⁴⁵.

3. DROGI UŻYTECZNE DO WZRASTANIA DUCHOWEGO

W kontekście siódmego *Mieszkania Zamku wewnętrznego* można zapytać o drogę, którą można dotrzeć do takiej dojrzałości statury człowieka duchowego. Papież Franciszek z okazji 50 rocznicy nadania doktoratu Teresie z Avila powiedział, że doświadczenie mistyczne tej Świętej nie odseparowało jej od świata ani od ludzkich trosk, ale dało jej ono nowy impuls i odwagę w podjętych działaniach i codziennych obowiązkach. Przeżywała ona trudności tak bardzo skomplikowanej epoki, bez popadnięcia w pokusę gorzkiego uzalania się, ale akceptowała je w wierze jako możliwość uczynienia kolejnego kroku naprzód w drodze. To właśnie jest „terezjański realizm”, który wymaga działań w miejsce emocji i miłości, zamiast snów; realizmu pokornej miłości wobec próżnego ascetyzmu. To wszystko wyrażają słowa Teresy tuż przed śmiercią: „To jest czas do wyruszenia w drogę”⁴⁶.

⁴⁴ Por. Die Gabe der Unterscheidung, Texte aus zwei Jahrtausenden, Marianne Schlosser, Echter Verlag, Würzburg 2008, Teresa von Avila, Vida, s. 218-219.

⁴⁵ Por. *Las Moradas*, s. 943.

⁴⁶ Por. Francesco, *Videomessaggio del Santo Padre ai partecipanti al congresso Internazionale di Santa Teresa de Avila, 12-15 aprile 2021*, www.vatican.va/content/francesco/messages/pont-messag...a-francesco_videomessaggio-mujer-excepcional.html#_ftn1 (dostęp 03.12.2021).

W mądrości najwcześniejszej tradycji chrześcijańskiej mowa jest tylko o dwóch drogach. Jedna jest drogą życia a druga jest drogą śmierci. Różnica między tymi dwiema drogami jest wielka. Droga życia to przede wszystkim kochać Boga, który cię stworzył a potem bliźniego jak siebie samego⁴⁷. Święta z Avila szuka tej drogi życia nie tylko dla siebie samej, ale dla całego Karmelu. W tym celu powraca ona do pierwowzoru, jaki znajduje na kartach Pisma Świętego. Zrzuca się tradycyjnego schematu liczebnych zakonów i tworzy nowe wspólnoty zakonne na wzór, który Chrystus w Ewangelii pozostawił Kościołowi. Tak jak Zbawiciel wybrał dwunastu Apostołów, aby z nim nimi przebywali, tak też i Teresa w reformie Karmelu dostrzega walory małych wspólnot. Opuszcza ona własny klasztor „Incarnation”, w którym jest prawie 180 sióstr zakonnych, by założyć klasztor świętego Józefa, w którym będzie przebywać tylko trzynastu zakonnic⁴⁸.

Jakie użyteczne drogi proponuje Teresa dla odnowionego przez siebie w taki sposób Karmelu? Dla Hiszpanki sekret pełnej ludzkiej i duchowej realizacji znajduje się w dużej części w praktyce modlitwy. Jest to argument pośredni i bezpośredni we wszystkich jej pismach⁴⁹.

Teresa zachęca współczesnego człowieka, by się więcej modlił po to, by mógł dobrze zrozumieć to, co dzieje się wokół niego i móc na to lepiej reagować⁵⁰. Modlitwa jest drogą do duchowego wzrastania, ona jest też punktem wyjścia i zarazem wejścia, jest bramą do *Zamku wewnętrznego*. Wchodzi się do niego przez modlitwę i rozważanie (*consideración*) Boga. Autorka *Mieszkań* nim przejdzie do omawiania modlitwy zjednoczenia i towarzyszących temu fenomenów mistycznych, takich jak „cudowne zranienie”, „rozmowy” czy też „lot ducha”, mówi najpierw o modlitwie w sposób bardzo ogólny. Nie nazywa ona modlitwą choćby i „długiego

⁴⁷ Por. *Didaché, Lettere di Ignatio d'Antiochia a Diogeneto*, Edizioni Paoline, Milano 1984⁸, 2014, s. 13.

⁴⁸ Por. Tomas Alvarez, Amistad, w: *Diccionario de Santa Teresa*, s. 44-46.

⁴⁹ Por. Emmanuel Renault, *Teresa d'Avila e l'esperienza mistica*, Figlie di S. Paulo, 1990, s.141.

⁵⁰ Por. Francesco, *Videomessaggio del Santo Padre ai partecipanti al congresso Internazionale di Santa Teresa de Jesús de Ávila, 12-15 aprile 2021*.

poruszania ustami” i niezwracania uwagi na to, z kim tak naprawdę się rozmawia⁵¹.

Teresa wskazuje na pozytywne i negatywne postawy odnoszące się do modlitwy. Modlitwa jest dla niej formą życia. Służy temu, by całościowo ukonstytuować człowieka i pokazać jego duchowy stan⁵². Dusze, które nie prowadzą życia modlitewnego, podobne są do sparaliżowanego ciała lub kaleki, który nawet jeśli ma nogi i ręce, nie może nimi się posługiwać. Są one tak schorowane i przyzwyczajone do przebywania w rzeczach zewnętrznych, że wydaje się, że nie ma sposobu, by mogły wejść do swego wnętrza. Jeśli te dusze nie zatroszczą się, by pojąć swą nędzę i posiąść środki do jej przezwyciężenia, kierują swą głowę na siebie, zamieniają się w słupek soli, jak żona Lota (por. Rdz 10, 26)⁵³. Modlitwa rodzi się więc ze świadomości prawdziwego stanu swego „schorowanego” ducha i odkrycia w niej środka zaradczego, lekarstwa dla ducha.

Poprzez takie samopoznanie, które jest prawdą o sobie samym, człowiek zbliża się do Boga. Boże poznanie i samopoznanie wspierają się wzajemnie. Dopiero w takim usposobieniu ducha możliwe jest przekroczenie odrzwi pierwszej komnaty *Zamku wewnętrznego*⁵⁴. Teresa opisuje, że wejście do niego jest możliwe zawsze o jakiegokolwiek godzinie, że nie potrzeba tu zezwolenia przełożonych, by w nim się przechadzać, delectować się i doznawać w ten sposób pociechy. Pan tego „pałacu duchowego” nigdy jednak nie pozwoli na przechadzanie się w jego mieszkaniach temu, komu wydaje się, że może tam wejść o własnych siłach, bo jest wystarczająco mocny⁵⁵.

W ten sposób Teresa ukazuje, że w duchowym życiu nie chodzi o bycie ziemskim mocarzem, tu jest wręcz odwrotnie. To właśnie świadomość, że bez Boga nic nie można uczynić, poznanie tej prawdy,

⁵¹ Por. *Las Moradas*, s. 812-813.

⁵² Por. Maximiliano Herraiz García, *Introducción a Las Moradas de Santa Teresa*, s. 51-52.

⁵³ Por. *Las Moradas*, s. 812.

⁵⁴ Por. Edith Stein, *Die Seelenburg*, s. 41.

⁵⁵ Por. *Las Moradas* (Conclusion 1-2), s. 966.

umożliwia wylanie fundamentu pokory, bez którego wszystko inne na nic się nie zda⁵⁶. Pokora to kolejna użyteczna droga do duchowego wzrostu. Jest ona fundamentem całej budowli *Zamku wewnętrznego*. Teresa mówi o niej, że jest cementem, i jeśli nie ma się prawdziwej pokory, to Pan nie pozwoli na tę wewnętrzną konstrukcję. Aby ta budowa pałacu nie popadła w gruzy, ważne jest, by zatroszczyć się o dobry cement, chcąc być niewolnicą i najmniejszą ze wszystkich, przestrzega Teresa. Sama tylko modlitwa i kontemplacja nie wystarczą, by położyć fundament życia duchowego. Bez bycia zatroskanym o cnoty i nieustanne ćwiczenie się w nich pozostanie się tylko karłem⁵⁷.

Święta nie zostawia jednak specjalnego traktatu o pokorze jako drodze do doskonałości. Pokorę ukazuje Teresa całą swoją osobą. Powiedziała o sobie w prologu tego dzieła, że jest ignorantką mogąca się mylić⁵⁸, a mimo to z wielką mocą wiary naszkicowała przed czytelnikiem tę niesamowitą panoramę wnętrza człowieka. Nie miała wątpliwości, że cokolwiek uda się jej przelać na papier, nie będzie wyływało z niej samej, ale z miłosierdzia Bożego⁵⁹. W całym *Zamku wewnętrznym* autorka nie ośmieliła się przedstawić siebie samej w roli protagonistki opisywanych doświadczeń i wewnętrznych fenomenów. O przedziwnych przeżyciach mistycznych mówiła raczej anonimowo o nieokreślonej, ale bliżej znanej sobie osobie, której przytrafiają się takie wzniosłe rzeczy. Relacjonowała i wyznawała, podobnie jak Święty Paweł, który jakoby znał osobę uniesioną do trzeciego nieba, która słyszała i widziała rzecz nadprzyrodzone (2Kor 12,1-6).

Głęboka pokora Teresy od Jezusa, sprawiła, że myślała ona o samej sobie jako o osobie najbardziej zrujnowanej na świecie (*cuánto más quien es tan ruin como yo*)⁶⁰. W trakcie opisywania ostatniego rozdziału mieszkań *Zamku wewnętrznego*, wobec tylu wzniosłych tajemnic,

⁵⁶ Por. Aniano Alvarez Suarez, Castillo Interior, Camino hacia el encuentro con Dios con Santa Teresa de Jesus, Burgos (Spain) 2001, s. 59.

⁵⁷ Por. *Las Moradas*, s. 961-962.

⁵⁸ Por. *Las Moradas*, s. 807.

⁵⁹ Por. *Las Moradas*, s. 808.

⁶⁰ Por. *Las Moradas*, s. 811.

Święta, nawet sama powątpiewała i była w wielkiej konfuzji, myśląc czy nie lepiej by było zakończyć wszystko w tylko kilku zdaniach. Powód ku temu to podejrzenie, iż inni pomyśleliby, że wiedziała ona o tym wszystkim z własnego doświadczenia a to byłaby dla Teresy rzecz straszną, bo znając siebie samą, kim naprawdę jest, napawało ją to wielkim wstydem⁶¹. To niskie mniemanie o sobie, spotkało się jednak z zafascynowaniem nauką Teresy ze strony Kościoła. W myśl słów Ewangelii: „Kto się wywyższa, będzie poniżony, a kto się poniża, będzie wywyższony” (Mt 23,12).

W czterechsetną rocznicę śmierci świętej Teresy z Avila, Jan Paweł II w homilii wygłoszonej podczas uroczystej Mszy świętej, powiedział, że otworzyła ona nowe drogi wierności i posługiwaniu świętej Matce Kościoła, że dotarła do serc biskupów i kapłanów i w ten sposób odnawia w nich pragnienie mądrości i świętości, by byli „światłem Kościoła”⁶². Dla Papieża Franciszka Teresa z Avila to Święta „wędrowniczka” (*camminatrice*), od której można nauczyć się bycia pielgrzymami a obraz drogi bardzo dobrze oddaje lekcję, jaką przekazała ona swoim życiem i w swoich dziełach. Rozumiała życie jako drogę do doskonałości, na której Bóg prowadzi człowieka, z *Mieszkania* do *Mieszkania*, aż doprowadzi go do Siebie a jednocześnie, drogę, gdzie Bóg wyprawia go w podróż również ku drugiemu. Są to drogi: radości, modlitwy, braterstwa i własnego czasu. Szczególnie modlitwa, do której zachęca Teresa może być odpowiedzią na kulturę „prowizorki”, w świecie żyjącym bez nadziei i społeczeństwie z wieloma idolami⁶³.

⁶¹ Por. *Las Moradas*, s. 944.

⁶² Por. Giovanni Paulo II, *Santa Messa per il IVcentenario della morte di S. Terea di Gesù, Avila (1 novembre 1982)*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1982/documents/hf_jp-ii_hom_19821101_avila.html (dostęp 3.12.2021).

⁶³ Por. Francesco, *Messaggio del Santo Padre al Vescovo di Avila (Spagna) in occasione ...apertura dell'Anno Giubilare (15 ottobre 2014)*, https://www.vatican.va/content/francesco/it/messages/pont-messag...cuments/papa-francesco_20141015_messaggio-500-teresa-avila.html (dostęp 03.12.21).

ZAKOŃCZENIE

Doktryna Teresy od Jezusa, tak jak i jej życie, zawiera się w żywej syntezie, z jednej strony wspólnych wszystkim rzeczywistości ludzkich: cierpienie, grzech, przyjaźń, kreatywność, odpowiedzialność, relacje socjalne, a z drugiej strony prawd ponadnaturalnych tradycji mistycznej, od najbardziej wzniosłych (Trójca Przenajświętsza) do najpokorniejszych (woda świecona)⁶⁴. Ten całokształt nauczania Świętej jest owocem jej relacji do Boga, która rozpoczyna się już od najmłodszych lat, od pewnego wydarzenia, które wydaje się być dziecinną zabawą, od pragnienia małej dziewczynki do szukania prawdy (*Vida 3,5*) oraz od doświadczenia, jak negatywny wpływ, na to jej życiowe dobre postanowienie mogą wywierać różne przyjaźnie i jej otoczenie⁶⁵.

Teresie udaje się dotrzeć do tego „jak wielkie rzeczy przygotował Bóg tym, którzy Go miłują” (1Kor 2,9), by u schyłku swego życia, móc opisać to doświadczenie na przykładzie *Mieszkań Zamku wewnętrznego*. To „pisanie o modlitwie” od samego początku przerastało Teresę i rozpoczęła to dzieło w oparciu o moc posłuszeństwa. Odczuwała wielki ból głowy i sama zastanawiała się wiele razy czy to, co przelewa na papier jest składne, zrozumiałe i przypadkiem się nie powtarza. Nie czuła się ona też obdarzona przez Pana Duchem i pragnieniem, by sprostać temu opisywaniu własnego doświadczenia intymnego spotkania z Bogiem⁶⁶.

Dla przyszłych pokoleń jednak, jest to nad wyraz wartościowe, że Teresa w całej swej naturalności opisuje to czego doświadczyła, nie zabiegając o możliwość teologicznego wyjaśnienia tego doświadczenia; nie troszcząc się też o osąd, które jej zaprezentowanie tematu mogłoby napotkać. Jej wierny opis może pomoc, abyśmy człowiek sam uzyskał poznanie, z jaki rodzajem zamieszkania Boga we wnętrzu człowieka

⁶⁴ Por. Emmanuel Renault, *Teresa d'Avila e l'esperienza mistica*, s. 120-121.

⁶⁵ Por. Alfonso Ruiz, *Iniciacion espiritual*, w: *Diccionario de Santa Teresa*, s. 368-371.

⁶⁶ Por. *Las Moradas*, s. 806.

ma się do czynienia i umożliwić jednocześnie osądzenie próby Teresy oraz jej objaśnienia⁶⁷.

Dzieło *Zamku wewnętrznego* mocno podkreśla celowość duchowych doświadczeń i pokazuje, że jedność z Bogiem nie jest tylko czymś, co jest ukierunkowane na pewien rodzaj „przeobstwienia duszy”. Teresa udowadnia w swoich opisach nie tyle, że zjednoczenie z Trójcą Świętą jest dla człowieka możliwe, ale dowodzi, jak łaska płynąca ze zjednoczenia z Bogiem w Trójcy Jedynym, staje się mocą w ludzkiej słabości, w takim stopniu, że człowiek, bez jakiegokolwiek rezerwy, czyni wszystko dla królestwa Bożego i poprzez znoszenie wielu cierpień, naśladuje Chrystusa⁶⁸.

Czytając *Mieszkania* można dostrzec, jak całe dzieło zorientowane jest na „Naśladownictwo Chrystusa” oraz, że to według Teresy jest właśnie tym największym podarunkiem, jakim Bóg może w ogóle obdarować człowieka. Jeśli więc chce się uniknąć fałszywego osądu lektury Teresy od Jezusa to należy dostrzec, że jest ona zredagowana właśnie w kluczu tej fundamentalnej Prawdy.

Charakterystyką duszy, w której jest Bóg, będzie więc:

- zapomnienie o własnym wypoczynku
- wzgardzenie szacunkiem
- niechęć, by się ze nią liczone.

Całe jej pragnienie można podsumować w dwóch punktach (poszukiwanie tego, jak się można bardziej podobać Bogu i jak, albo przez co można ukazać miłość Bożą)⁶⁹. Teresa w *Mieszkaniach* odsłania z jednej strony tajemnicę duszy. Ukazuje ona, że środek duszy jest właśnie tym miejscem, z którego daje się słyszeć głos sumienia i że jest miejscem wolnych osobistych decyzji, a jedyne to, czego Bóg wymaga od człowieka i do czego człowiek w ogóle jest zdolny, to oddanie Mu własnej woli. Tylko w taki sposób miejsce wolnych wyborów może stać się zarazem

⁶⁷ Por. Edith Stein, *Kreuzeswissenschaft, Studie über Johannes vom Kreuz*, Herder- Gesamtausgabe 18, Freiburg 2003, s. 142-143.

⁶⁸ Por. Edith Stein, *Die Seelenburg*, s. 61.

⁶⁹ Por. Jose Vincente Rodriguez, *Introduccion a la lectura de Santa Teresa*, s. 366.

miejszem wolnego zjednoczenia z Bogiem⁷⁰. Z drugiej strony odkrywa ona przed czytelnikiem, jak ciało w mistycznym i oblubieńczym spotkaniu z Chrystusem, urzeczywistnia swoje powołanie i przeznaczenie, jak staje się ono miejscem spotkania z wcielonym, stającym się człowiekiem, pokornym i uwielbionym Chrystusem, jak modlitwa jest pedagogicznym instrumentem i uprzywilejowanym środkiem, by moc poddać się łasce zjednoczenia, łasce, którą otrzymuje się w swoim ciele poprzez Ciało Chrystusa⁷¹.

W rozważanych *Zamku wewnętrznego*, przechodząc z komnaty do komnaty, widać coraz bardziej wyraziście, że Chrystus potrzebuje ciała, jakim jest Jego Kościół, potrzebuje oblubienicy zjednoczonej duchowo z Nim (1Kor 6,15-18) w bezinteresownej gotowości oddania swego życia, by moc kontynuować Jego dzieło zbawcze. Można dostrzec, jak lektura Teresy znajduje swe potwierdzenie w słowach Świętego Pawła, że w Chrystusie objawia się „wielka tajemnica” (Ef 5,32) możliwości zjednoczenia się z Nim są tak ścisłego, aby być dwoje jednym ciałem, członkami Jego Ciała (Ef 5,29) i że z takiej to też przynależność do Chrystusa rodzi się prawdziwa chrześcijańska doskonałość: „Chrystus umiłował Kościół i wydał za niego samego siebie, aby go uświęcić, oczyściwszy obmyciem wodą, któremu towarzyszy słowo, aby samemu sobie przedstawić Kościół jako chwalebny, nie mający skazy czy zmarszczki, czy czegoś podobnego, lecz aby był święty i nieskalany” (Ef5, 25-27).

Teresa pokazuje, jak doprowadzić do tego, aby udroźnić kanał nadprzyrodzonej łaski w życiu człowieka i dopiero wtedy zaczyna ona mówić o doskonałości człowieka duchowego. Dusza w opisie Świętej, zjednoczona z niebiańskim Oblubieńcem, zostaje obsypana darami, jest przystrojona cudownym wdziękiem i siłą i cała zanurzona jest w miłości i pokoju. Ponieważ żyje życiem Bożym, raduje się również ogniem miłości, który On w innych duszach rozpala. Zostaje ona wprowadzona w wewnętrzną „piwnicę na wino” („innerste Weinkeller”),

⁷⁰ Por. Edith Stein, *Die Seelenburg*, s. 67.

⁷¹ Por. Tomas Alvares, *Cuerpo*, w: *Diccionario de Santa Teresa*, s. 198.

ukryte sanktuarium miłości, gdzie Bóg sam się jej udziela i ją w siebie przemienia⁷².

Teresa pokazuje więc, że istota bycia człowiekiem duchowym (bycia nim na prawdę) nie polega pierwotnie na wysiłku wypełniania prawa Bożego czy dostosowaniu się do moralności chrześcijańskiej. Tajemnica duchowości według Teresy polega na obecności Boga w Trójcy Świętej w człowieku, która sprawia, że chrześcijanin staje się osobą prawdziwie duchową i zdolną do pełnienia uczynków życia wiecznego. Heroiczne czyny, o których mówi Święta, nie są więc owocem brawury człowieka, ale obecności Boga, który mieszka w ludzkiej duszy i uzdalnia do nich człowieka. Ten nosi tylko „skarb w naczyniu glinianym”, by się okazało, że ta przemożna moc miłości jest od Boga a nie z niego samego (por. 2 Kor 4,7). Taka wizja duchowości sprawia, że chrześcijaństwo nie jawi się jako moralizm a życie duchowe, dzięki Jezusowi Chrystusowi, jest możliwe nawet, jeśli człowiek doświadcza w sobie tego, że chce czynić dobro, ale narzuca mu się zło (Rz 7,21).

Ojciec duchowny Teresy, o. Diego de Yepes, twierdził, że *Mieszkania* ukazują wierzchołek historii ludzkiego ducha, któremu towarzyszy Boży Duch⁷³. Aktualność terezjańskiej wizji istoty bycia człowiekiem duchowym we współczesnym świecie, potwierdził Święty Jan Paweł II, kiedy powiedział, że koniecznym jest, aby bogactwo spuścizny Teresy od Jezusa, było dogłębnie medytowane i inspirowało głęboką odnowę w wewnętrznym doświadczeniu ludu, ponieważ w ten właśnie sposób całe życie eklezjalne nabierze wigoru w swych różnorodnych formach. Kościół pragnie by uniwersalna figura Wielkiej Teresy była silną podbudką w tym właśnie kierunku⁷⁴.

Teresa ukończyła pisanie *Mieszkań* w Avila, w klasztorze świętego Józefa w roku 1577 podczas niesporów w przededniu świętego Andrzeja.

⁷² Por. Edith Stein, *Kreuzeswissenschaft*, s. 199.

⁷³ Por. Juan Alarcón Benito, *Introducción y notas*, w: *Santa Teresa de Jesus, Moradas del castillo interior*, Madrid 1999; s. 5-31, tu s. 22.

⁷⁴ Por. Giovanni Paulo II, *Discorso per il IV Centenario della morte di Santa Teresa D'Avila, 8 ottobre 1981*, w: *Libreria Editrice Vaticana* (www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1981/October/documents/hf-jp-spe-19811008-teresa-avila.html) dostęp z 3.12.2021.

Kiedy stały się one w końcu, mimo początkowych trudności, powodem wielkiej pociechy, po tym jak bardzo się napracowała, mówi o sobie, że mało uczyniła⁷⁵. Pociecha i jednocześnie świadomość bycia nieużytecznym w świecie są czymś nie do pogodzenia. W kluczu lektury *Zamku wewnętrznego* rozumie się, że taka postawa spowodowana jest obecnością Boga Ojca, który nas miłuje, i wraz ze swoim Synem do nas przychodzi, by uczynić w nas swe mieszkanie (J 14,23).

Mieszkania odsłaniają tajemnicę doskonałości chrześcijańskiej, „Bądźcie więc wy doskonali, jak doskonały jest Ojciec wasz niebieski” (Mt 5,48), która możliwa jest dzięki ludzkiej naturze Jezusa Chrystusa. On, będąc Bogiem ogołocił samego Siebie, i stał się człowiekiem (Fil 2,6-7) na obraz Boga niewidzialnego (Kol 1,15). Tytuł *Zamek wewnętrzny* opiewa, podobnie jak ewangeliczna przypowieść o dziesięciu pannach, aktualną rzeczywistość królestwa Bożego, które wraz z Chrystusem wkracza darmowo w losy ludzkości, jest już pośród nas (Łk 17,21), a uczniowie Pana są zaproszeni by przejść przez odrzwia pałacu duchowego już teraz na gody z Bogiem (Mt 25,1-13).

Streszczenie

Zamek wewnętrzny (Castillo Interior) lub Mieszkania (las Moradas) to dzieło świętej Teresy z Avila. Autorka przedstawia duszę ludzką, która jest mieszkaniem dla Boga, rajem, którym On się rozkoszuje. W Ewangelii Świętego Jana, Chrystus mówi o domu Ojca, w którym jest mieszkań wiele. Dla Teresy nie są to mieszkania, które będzie można zamieszkiwać dopiero po śmierci, ale są to komnaty, w których dusza już na tym świecie może przebywać i się przemieszczać. Święta pokazuje, jak dochodzi tam do spotkania z Chrystusem (Oblubieńcem), jak On daje poznać się duszy, czym są duchowe zaręczyny i co je odróżnia od małżeństwa duchowego. W lekturze dowiadujemy się też jaki jest cel duchowego zjednoczenia z Chrystusem i w jakie owoce przynosi ono w konkretnym życiu. Co się okazuje i co może zaskakiwać, to realizm tego związku duchowego odzwierciedlający i potwierdzający swą wiarygodność nie poprzez mistyczne przeżycia, ale ogromne pragnienie jakie powstaje w duszy znoszenia każdego cierpienia z miłości do Oblubieńca – naśladowanie Chrystusa.

⁷⁵ Por. *Las Moradas*, (Conclusión 1), s. 966.

Słowa kluczowe: Teresa z Avila, duchowość, teologia moralna

Key words: Teresa of Avila, spirituality, moral theology

BIBLIOGRAFIA

Santa Teresa de Jesús, *Obras Completas*, Alberto Barrientos, 5. Edición, Editorial de Espiritualidad, Madrid 2000.

Tu:

- José Vicente Rodríguez, *Presentación*

Santa Teresa de Jesús, *Moradas del castillo interior*, Juan Alarcón Benito, Madrid 1999.

Tu:

- Juan Alarcón Benito, *Introducción y notas*

Św. Teresa od Jezusa, *Zamek wewnętrzny*, tłum. Tomás Àlvarez, Dariusz Wandziach, Flos Carmeli, Poznań 2010.

Święta Teresa od Jezusa, *Sprawozdania Duchowe*, 4, *Dziela*, t. III, wyd. OO. Karmelitów Bosych, Kraków 1995.

Teresa von Jesus, *Weg der Vollkommenheit*, wyd. Karmel St. Josef, Hauenstein, Lautesdorf am Rhein 1992.

Diccionario de Santa Teresa, *Doctrina e Historia*, Tomas Alvarez, Burgos 2002.

Diccionario de Santa Teresa de Jesus, Tomás Àlvarez, „Monte Carmelo”, Burgos 2000.

Alfonso Ruiz, *Iniciación Espiritual*, 814-821

Ciro Garcia, *Trinidad Sacrantissima*, 1365-1372

Tomás Alvarez:

Alma, 57-65,

Amistad, 87-92,

Cuerpo, 462-476,

Desposorio espiritual 493-505.

Aniano Alvarez Suarez, *Castillo Interior*, Camino hacia el encuentro con Dios con Santa Teresa de Jesus, Burgos (Spain) 2001.

Maximiliano Herraiz Garcia, *Introducción a Las Moradas de Santa Teresa*, Desierto de las Palmas 1981.

Jose Vicente Rodriguez, *Las Moradas*, w: *Introducción a la lectura de Santa Teresa*, Alberto Barrientos, Madrid 1978.

Emmanuel Renault, *Teresa d'Avila e l'esperienza mistica*, Figlie di S, Paulo, 1990, Milano.

Die Gabe der Unterscheidung, *Texte aus zwei Jahrtausenden*, Marianne Schlosser, Echter Verlag, Würzburg 2008.

Nora von Wydenbruck, *Die Weisheit der Grossen Theresia*, Olten (Schweiz) 1951.

Christliche Innerlichkeit, Teresa de Jesús, Weisheit der Liebe, Festschrift im Rahmen der Zweimonatsschrift für Gebet und gelebtes Christentum im deutschen Sprachraum, wyd. Unbeschuhten Karmeliten anlässlich des 400. Todestag derr Heiligen Teresa von Avila, 2 bis 4. Heft, März/August 1982, 17. Jahrgang, Jänner bis Dezember 1982.

Tu artykuł:

-Veronika Elisabeth Schmitt, Teresas Innere Burg als Weg der Begegnung mit Christus, s. 81-96.

San Juan de la Cruz, *Vida y Obras*, Biblioteca de Autores Cristianos, EDICA, Madrid 1974.

Święta Teresa od dzieciątka Jezus, Dzieje Duszy, wyd. OO. Karmelitów Bosych, Kraków 1996.

San Francesco e Santa Chiara di Assisi, Tutti gli Scritti, Terza Lettera di Santa Chiara alla stessa S. Agnese di Praga, Edizione Porziuncola, Assisi 2011.

Kazanie św. Cezarego z Arles, biskupa, Kazanie 229,1-3 w: liturgia godzin tom IV, s.1332.

Edith Stein, Gesamtausgabe, Selbstbildnis in Briefen III, Briefe an Roman Ingarden, Herder, Freiburg-Basel-Wien 2001,2005.

Edith Stein, Kreuzeswissenschaft, Studie über Johannes vom Kreuz, Herder- Gesamtausgabe 18, Freiburg 2003.

Edith Stein, Die Seelenburg, Darstellung der hl. Theresia von Jesus, w: Edith Steins Werke VI, „Welt und Person“, L. Gelber, Romaeus Leuven, Freiburg 1962.

Didaché, Lettere di Ignatio d'Antiochia a Diogeneto, Edizioni Paoline, Milano 1984⁸, 2014.

Katechizm Kościoła Katolickiego, Wyd. Pallottinum, Poznań 1994.

Paulo VI, Proclamazione di Santa Teresa d'Avila Dottore della Chiesa, 27.settembre 1970, https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/homilies/1970/documents/hf_p-vi_hom_19700927.html (dostęp 9.12.21).

Jan Paweł II, *Fidei Depositum*, 11.10.1992, w: Katechizm Kościoła Katolickiego, Wyd. Pallottinum, Poznań 1994, s. 11.

Por. Giovanni Paulo II, *Santa Messa per il IVcentenario della morte di S. Terea di Gesù, Avila (1 novembre 1982)*, https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/homilies/1982/documents/hf_jp-ii_hom_19821101_avila.html (dostęp 3.12.2021).

Jan Paweł II, *Homilia wygłoszona 2 czerwca 1980 r. podczas Mszy św. na placu przed bazyliką św. Teresy w Lisieux*, w: *Insegnamenti di Giovanni Paulo II*, III, 1, 1980, s. 1658-1664.

Benedikt XVI.,Generalaudienz vom 2. Februar: Hl. Teresa von Jesus, https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/de/audiences/2011/documents/hf_ben-xvi_aud_20110202.html (dostęp 9.12.2021).

- Francesco, Messaggio del Santo Padre al Vescovo di Avila (Spagna) in occasione ...
pertura dell'Anno Giubilare (15 ottobre 2014), https://www.vatican.va/content/francesco/it/messages/pont-messag...cuments/papa-francesco_20141015_messa-ggio-500-teresa-avila.html (dostęp 3.12.21).
- Francesco, Esortazione Apostolica, C'È LA CONFIDENZA del Santo Padre Francesco sulla fiducia nell'amore misericordioso di Dio in occasione del 150° anniversario della nascita di santa Teresa di Gesù Bambino e del Volto Santo, nr 4. www.vatican.va (dostęp 16.10.2023.)
- Francesco, *Videomessaggio del Santo Padre ai partecipanti al congresso Internazionale di Santa Teresa de Jesús de Avila, 12-15 aprile 2021*, www.vatican.va/content/francesco/messages/pont-messag...a-francesco_videomessaggio-mujer-excepcional.html#_ftn1 (dostęp 03.12.2021).
- Wielki słownik polsko – hiszpański*, red. Grażyna Draheim, Jan Krzyżanowski, Maria Kozłowska, Wiedza Powszechna, Warszawa 2002.